

Dziecięce sposoby radzenia sobie z niepowodzeniami szkolnymi. Co każdy rodzic i nauczyciel wiedzieć powinien.

*„To Wy- Rodzice- jesteście pierwszymi i najważniejszymi nauczycielami .
To Wy macie tworzyć warunki do uczenia się najważniejszych sprawności, jakimi są:
mówienie, czytanie, pisanie i rachowanie.
Nauka tych czynności zaczyna się znacznie wcześniej, zanim dziecko rozpocznie naukę
szkolną (...) Starajcie się wyrabiać w swoich dzieciach przekonanie, że stać ich, że potrafią”.*

A. Bałejko „Jak pokonać trudności w mówieniu, czytaniu i pisaniu”

Źródła kłopotów uczniów mogą być różnej natury. Rodzina każdego dziecka ma swoją specyfikę, na którą składają się określone warunki bytowe, status społeczny rodziców, tradycje kulturowe, wewnętrzna struktura rodziny, klimat w niej panujący i wreszcie relacje z dzieckiem oraz postępowanie, gdy ma ono jakieś problemy. Odmienna może być też sytuacja szkolna dzieci, zależna od nastawienia do nich i ich kłopotów nauczycieli oraz kolegów z klasy. Różny jest też poziom uzdolnień uczniów, stopień łatwości przyswajania, kojarzenia i zapamiętywania wiadomości, tempo pracy i motywacja, zdolności koncentracji uwagi i wytrwałość. Nie bez znaczenia jest tu również umiejętność nawiązywania kontaktu i współdziałania z innymi, co wynikać może z indywidualnych cech osobowościowych, temperamentu oraz z jakości relacji z najbliższymi.

Wielokrotnie powtarzające się niepowodzenia szkolne powodują długotrwałe stany wzmożonego napięcia psychicznego. Pamiętać należy, iż poczucie bezsilności, a często wręcz zagrożenia towarzyszy dziecku nie tylko w chwili oceniania jego umiejętności czytania i pisania przez nauczyciela, ale dużo wcześniej. Pojawiający się niepokój lub lęk związane są z dezaprobatą ze strony rodziców, nauczyciela, a także kolegów i koleżanek z klasy. W takiej sytuacji w dziecku narasta poczucie winy wynikające z przekonania, że nie sprostało oczekiwaniom dorosłych i swój dramat często przeżywa samotnie, nie otrzymując wsparcia z ich strony. Musimy mieć świadomość, że problem sam się nie rozwiąże. Wręcz przeciwnie. Będzie narastał, a dziecko będzie poszukiwało pewnych mechanizmów obronnych i uciekało się do różnych, nie zawsze oczekiwanych, zachowań.

Wobec narastających trudności dziecko stosuje swoiste strategie.

Są to:

- **POSTAWA BIERNA** - pozwala uczniowi na jego zniknięcie z pola widzenia nauczyciela. Takie nierzucające się w oczy dziecko jest rzadziej pytane, często uważane za grzeczne bądź nieśmiałe. Bierność ucznia jest wywołana brakiem wiary we własne możliwości i przewidywaniem niepowodzenia. Najczęściej towarzyszy temu lęk, a dzieci cierpią w milczeniu.
- **POSTAWA WYMUSZAJĄCA** - zdając sobie sprawę, w większym lub mniejszym stopniu ze swej nieporadności, dziecko domaga się koncentracji uwagi nauczyciela lub rodziców, wyłącznie na swojej osobie. Demonstruje własną bezsilność, wymuszając pomoc łzami, wybuchami złości, skargami na zły stan zdrowia. Demonstracja cierpienia i nieporadności ma na celu zawstydzenie otoczenia i wzbudzenie w nim poczucia winy, co często owocuje rezygnacją ze stawianych wymagań bądź wyręczaniem dziecka w czynnościach sprawiających mu kłopot. Taka sytuacja ma najczęściej miejsce w przypadku uczniów niedojrzałych społecznie, pochodzących z rodzin nadopiekuńczych.
- **POSTAWA NEGATYWNA** - dziecko swoją niechęć przenosi również na osoby pragnące mu pomóc. Taki uczeń nie uczestniczy w lekcjach, odmawia jakiegokolwiek aktywności własnej, zarówno na zajęciach szkolnych, jak i terapeutycznych. Bardzo często obraża się, jeśli coś mu się nie udaje. Nie uznaje krytyki i odrzuca pomoc. Nawet niewielka trudność powoduje, iż rezygnuje on z podejmowania prób jej przezwyciężenia. Często też poddaje ostrej krytyce wymagania stawiane przez dorosłych, nazywając je głupimi. Postawa taka charakterystyczna jest dla dzieci, które nie osiągnęły dojrzałości szkolnej.
- **POSTAWA BŁAZNA** - prowadzi bardzo często do dezorganizacji zajęć. Początkowo, dziecko przyjmując taką postawę, liczy na pozyskanie sympatii nauczyciela i rówieśników poprzez rozbawienie ich. Pragnie być lubiane za wszelką cenę, pomimo swoich niepowodzeń. W starszych klasach obieranie takiej postawy staje się często orężem w walce z nielubianym nauczycielem i formą odwetu za brak akceptacji z jego strony.
- **POSTAWA BUNTOWNICZA** - cechuje ją zwerbalizowane odrzucenie wszelkiej pomocy. Uczeń cieszy się ze swojej odmienności i często demonstruje swoją obojętność wobec szkolnych kłopotów, najczęściej są to jednak zachowania pozorowane. Buntujące się dziecko wygłasza o sobie niepoehlebne opinie oraz bywa, że podważa kompetencje zawodowe swojego terapeuty.
- **POSTAWA EKSPERTA** - najczęściej dotyczy ucznia, który nie zauważa poprawy swoich umiejętności i „szybkiego sukcesu”, dlatego też, w celu odwrócenia uwagi terapeuty od prozaicznych zadań przewidzianych na zajęcia, stara się wciągnąć dorosłego w dyskusję lub zmienić spotkanie w popis własnej erudycji.
- **POSTAWA DEKLARATYWNA** - dziecko z dużym zaangażowaniem uczuciowym obiecuje, że będzie pracowało z terapeutą, nauczycielem lub w domu (np. będzie czytało z mamą, przepisywało zdania itp.), ale jeszcze nie dziś, podając przy tym najróżniejsze powody tej niemożności.

- **POSTAWA POCHLEBCY** - dziecko stara się zaskarbić sympatię dorosłego swoim urokiem osobistym, a więc prawi różne komplementy, np. zapewnia, że nikt mu jeszcze niczego tak nie tłumaczył.

Przedstawione postawy nie wyczerpują repertuaru wszystkich dziecięcych możliwości. Należą do najczęściej spotykanych w praktyce. Dziecko może demonstrować jedną lub kilka z nich.

Wymienione „formy obrony” utrudniają uczniowi korzystanie z pomocy niesionej przez terapeutę. Przeszkadzają one przede wszystkim w skoncentrowaniu uwagi na wykonywanych ćwiczeniach i zadaniach, oddalając tym samym moment odniesienia pierwszego sukcesu. W pokonywaniu trudności jest on fundamentem prawidłowej motywacji w ich przewyciężaniu i staje się zapowiedzią dalszych osiągnięć.

Należy pamiętać, że w przypadku dzieci przyjmujących wymienione wyżej postawy, za każdą z nich kryje się zniechęcenie, poczucie bezradności i rozpacz. Zadaniem dorosłych jest odnalezienie właściwej drogi pozwalającej dotrzeć do psychiki dziecka i zawarcie z nim przyjaźni.

Przygotowała:

Pedagog- mgr Monika Orzechowska

Źródło:

1. A. Balejko „Jak pokonać trudności w mówieniu, czytaniu i pisaniu”.
2. J. Baran „Co robić, żeby dziecko sprawniej czytało i pisało , a dorosły przetrwał”.

Styczeń 2017 r.